

Лікувальна магія українців

Про книгу

У книзі відомого лікаря-фітотерапевта, письменника і народознавця, академіка Української академії оригінальних ідей Євгена Степановича Товстухи розкрито і узагальнено багатющий досвід української народної медицини в сув'язі із предковічним звичаєвим правом, подано тексти авторських замовлянь, рецепти реставрованих цілющих напоїв давніх українців, народних лікувальних напоїв, купелів, драглів, сучасних фітопрепаратів.

Розрахована на широке коло читачів, студентів медичних вузів і училищ, фахівців народної медицини, всіх, хто прилучається до українського народознавства.

Євген Товстуха

ЛІКУВАЛЬНА
МАГІЯ
УКРАЇНЦІВ

Видавництво
«ЛІТЕРА»
Київ – 2022

УДК 615.89(=161.2)
Т 50

Товстуха Є. С.

Т 50 Лікувальна магія українців / Є. С. Товстуха. — Київ: Вид. «ЛІТЕРА», 2022. — 338 с.

ISBN 978-966-570-812-4

У книзі відомого лікаря-фітотерапевта, письменника і народознавця, академіка Української академії оригінальних ідей Євгена Степановича Товстухи розкрито і узагальнено багатющий досвід української народної медицини в сув'язі із предковичим звичаєвим правом, подано тексти авторських замовлянь, рецепти реставрованих цілющих напоїв давніх українців, народних лікувальних напоїв, купелів, драглів, сучасних фітопрепаратів.

Розрахована на широке коло читачів, студентів медичних вузів і училищ, фахівців народної медицини, всіх, хто прилучається до українського народознавства.

УДК 615.89(=161.2)

ISBN 978-966-570-812-4

© Є. С. Товстуха. Лікувальна магія українців, 2022.

СВІЧА ЗНАННЯ І ЧАРУВАННЯ

Пишу передмову уже до четвертої книги видатного українського фітотерапевта Євгена Степановича Товстухи, а, здається, не сказав і сотої частки того, на що заслуговує робота цієї незвичайної людини. Товстуха зцілив десятки тисяч людей, і, звісно, саме вони могли б розповісти про те, що несуть його ліки і методика лікування, як досягає він чудодійних результатів у подоланні серцевих чи шлункових захворювань, опіків чи гангрен, каменя жовчі чи нефриту. Лікар, звичайно, для хворого цікавий саме цим. Але чи тільки цим? Феномен Товстухи якраз не в тому, що він прекрасний лікар. Феномен його в тому, як він став таким лікарем.

Можна нагадувати уже не раз розказувану родовідну історію Товстухи по – лінії його матері предки нашого знаменитого травозна лікують людей зіллям уже не одне століття, маємо підстави здогадуватись, що ще в часи батька Хмеля його козаки користувались послугами сіверських травниць. Можна нагадати й невеселу історію з років шістдесятих, як у чернігівському УКДБ з молодого Євгена Товстухи вивалили охоту лікувати людей «націоналістичними» рослинами, як пізніше в Яготині йому погрозували тюрмою за те, що лікував травами, а в цей час до нього потайки приїздили за здоров'ям секретар ЦК і міністр у чині генерала. Але то звично для нашої далекої і недалекої історії, бо ж то доля цілого народу - через терни підніматись до зірок.

Феномен Євгена Товстухи - не в подоланні тернів, хоч, як кажуть, і їх вистачило б для героїзації будь-якої постаті, до чого ми теж удатні і звичні. Євген Товстуха ніякої героїзації не потребує, ніякі зовнішні чинники, хоч і

відклялись рубцями на серці, не є визначальними для цієї справді феноменальної постаті, а, отже, й не можуть бути для неї якимось подіумом. Товстуху підняли на ту духовну і магівську височінь, на якій він перебуває, не добрі чи злі обставини, не «волохата рука» і не талан, а талант і знання. Передовсім, звичайно, знання, передані родом. Але більше – знання, здобуті величезною роботою думки, проникненням у глибини історії, народознавства, спеціальних наук, і здатність синтезувати їх, прозирати в таємниці звичаїв далеких предків, відшукувати раціональне зерно не тільки в мові старих фоліантів, а й у мов ланів, лук, роси, старих картин і хатньої архітектури. Звісно ж, талант лікаря у ньому добряче приростає талантом письменника, фольклориста, музики, народознавця, художника, але ніщо не могло замінити йому знання, яке ніяк не дорівнює знаттю. Бо знаття – то ерудиція, а знання – наука. А Товстухине проникнення у вікову народну медицину то не просте знаття кількох рецептів і прийомів, а осягнення всього народного знання мистецтва лікування у сув'язі зі світовідчуттям і духовним життям людей віддалених від нас епох на рівні, який забезпечує тільки велика наукова озброєність у сферах, які мовби й не перетинаються з медициною, але які і раніше, й тепер справжній лікар враховує у зціленні людини. Придивіться у цій книзі, які глибокі, суто специфічні знання видобуває автор з пісні, з легенди, з приказки, із звичаю, як майстерно реставрує він «живу воду» чи «переліт-траву», - таке не можна зробити на голій інтуїції, такого сягають лише ті, хто енциклопедичні знання уміє включати у потужну аналітичну роботу, вибудовувати логічні зв'язки, не завжди доступні навіть сучасному комп'ютеру.

Про українську народну медицину пише не тільки Товстуха. Вийшли цікаві дослідження вчених, майже водночас із ними видав підручник із цієї дисципліни і яготинський

лікар. І що цікаво: пишучи про одне і те ж, автори практично ні в чому не перегукуються, а тим більше - не повторюють один одного. У Товстухи практична сторона переважає, він подав понад тисячу авторських рецептів від різних недуг. Не повторюється він і в цій книзі, якій дав красномовну назву – «Лікувальна магія українців». Звичайно ж, читачі її, а здебільшого це будуть люди недужі, із вдячністю сприймуть рецепти не тільки різних відварів і настоїв, а й купелів, що взагалі є сенсацією про це просто ніхто ніколи не писав, а й драглів, про які теж у новітні часи й мови не було, лікувальних напоїв з трав, меду і спирту. То – практичний бік справи, дуже вагомий і дуже корисний. Але не менш вагомий - прилучення читача звичаєвого права, до народознавчих джерел. Євген Товстуха так уміє ув'язувати в одне народні звичаї і лікувальну магію, що тільки дуже скептично настроєній людині не піде, як кажуть, у руки те чарування, яке несуть оці його відкриття, оці його проникнення у глибинновікові праоснови буття українців. Звісно ж, знайдуть своїх прихильників (як і противників) авторські замовляння-заклинання, перепущені як через вітри віків, так і через горнило сьогодення.

Євгена Товстуху знали і знають багато цікавих людей. Його шанував Олесь Гончар, дружбою з ним пишається Борис Олійник, він піднімав на ноги Володимира Дальського, за свого друга вважають знаменитого травозна Раїса Недашківська, Іван Чекман, Володимир Боровський – і несть їм числа. Він і сам із цього ряду знаменитих. Але річ не в великих іменах і не в великих прихильниках. Річ у тому, яку велику справу робить своїм лікуванням і своїми книгами лікар-академік із Яготина. Він повертає честь і гідність українській народній медицині не тільки тим, що лікує, а й тим, що уводить її в науку не як екзот, а як одвічну її праоснову і живучу та живу рідню медицині офіційній. Він не просто поставив – він засвітив

свічу знання і чарування перед цією великою і таємничою часткою народного життя, і тепер ту свічу не захукати, не згасити ніяким злим вітровіям.

Що відродилося – не загине.

Євген Товстуха повернув народу те, що одвічно йому належало. Повернув і збагатив своїм досвідом. Горить його свіча, горить вогонь його знання і чарування. Той, хто його запалює, хто засвічує свічу, заслуговує на довічну шану. З усвідомленням цього розгорнімо прекрасну книгу - вилив душі й інтелекту нашого сучасника.

ЗАМОВЛЯННЯ СОНЦЯ І НАШИХ ДУШ

*Народ мій є, народ мій завжди буде.
Ніхто не перекреслить мій народ...*

Василь СИМОНЕНКО.

Досліджуючи святощі українського народу давноминутих епох, автору запала в серце та душу їхня глибока та глибинна широчінь. Як лікар, автор у народних святощах завжди відшукував та розпізнавав значну низку напрямків: ритуальних (святих, священних), міфопоетичних, філософських (філософія землі, праці, оріїв-землеробів), аліментарних (зв'язаних з обрядом національного харчування та питва), космогонічних (про походження світу та Всесвіту); вони суголосні і переплітаються з міфопоетичною творчістю. Оберегових, а також лікувальних. Власне, численні (якщо не всі) святощі передбачають глибокий вплив різноманітними засобами на тіло і душу людини. Згадаймо замовляння (навіювання, сугестію), вживання ритуальних напоїв та страв, окремо лікарських рослин. На особливому п'єдесталі у народних віруваннях постає лікувальна магія. У ті далекі часи наші прапрапращури вірили, що хліб на богом світла Ором та богинею води Даною, цілюща, святий, вода, освяченеповторна. Акумуляє в собі здоров'я, сили, відгонить «злих» духів, відьомське поріддя, різноманітне чортів'я. Виступає оберегом, цебто запобігає негативному впливові лихого ока на людину, садибу, живність, поля, ліси, сіножаті тощо.

Наші далекі і навіть близькі пращури жили в мирі та

любіві зі своїми витвореними етнічно-поетичною фантазією богами. Навіть дні тижня носили їхні імена: Хорошдень, Велесдень, Купальдень, Перундень, Ладодень тощо. Пізніші релігії (маємо на оці християнство та більшовизм) люто переслідували наші споконвічні язичницькі вірування.

Почалося це (як відомо) в добу князювання Володимира Святославовича. У діяннях його переплелися дві діаметрально-протилежні стихії – пошанування язичницьких традицій і розперезаний нестримний вандалізм. Князь Володимир став натхненником будівництва справжнього пантеону найповноважніших наших богів: Перуна, Хорса, Дажьбога, Стрибога, Симарегла, Мокоші. Нагадаємо хоч побіжно їхні «повноваження».

Хорс – бог Сонця, Дажьбог бог Сонця, світла та добра. Перун - бог блискавки та грому, володар усього і всіх. Стрибог бог вітрів, Симарегл бог вогню. Мокош – жіноче божество, богиня родючості, жіночого вправного мистецтва та води. Заступниця вагітних та молодих матерів (породіль). Ми не утримаємось від зазначення: язичницькі вірування це не лише політеїзм у його класичній усталеній формі - це особлива філософія, філософія творення і опоетизовування міфів, життя-буття на землі, єднання людини з Небом, Сонцем, Вогнем, Вітром, Добром, Достатком. Адже родючість ниви, приплід від тварин. Вітри, що надихають хмари та дощі, чи прогоняють їх під час збирання врожаю це все для добра, добробуту, щастя, рогу достатку. Язичництво годиться визнати як основу основ, наріжний камінь фундаменту українського етносу. Власне, язичництво виступає глибинним підмурком формування етносу, який у подальшому формує наш народ та націю як вищу форму спільності людського духу, регіональної осілості, елементів ментальності, що передаються спадково і формують основні критерії своєрідних національних ознак

українців.

Звичайно, не можна не зважати і на загальний рівень розвитку народу, його державність, цивілізовані ознаки, які він посідає у міжнародному співтоваристві у минулу та сучасну добу. Отже, міфопоетична картина будови світу і Всесвіту, яку витворив наш народ з яскравими сонячними ритуалами, пошануванням красот світу та чеснот людей ще в добу трипільської та черняхівської культур, стає основною передумовою національних ознак етносу. Свої ідеї, філософію, високу поезію та землеробську культуру праукраїнці поступово поширюють на Європу та Азію. Недаремно ж на противагу Москві численні європейські та азіатські дослідники прадавніх цивілізацій справедливо вважають наших далеких пращурів ще за трипільської доби фундаторами індоєвропейської культури та виробництва. Лише як окремі та нечисленні згадки можна назвати: приручення коня, винайдення колеса, освоєння рільного землеробства і, зокрема, вирощення десяти злакових культур тощо.

Отже язичництво виступає для українців не лише як ознака політеїзму, а щонайбільше як фундація еко-етносистеми праукраїнців та українців, як розмаїте життя-буття щоденне, пошанування пращурів, звичаїв, роду та родоводу; жінки як матері, як Богоматері, що дає нове життя дітям, внукам, правнукам. І спадкоємно як «жива» вода, як молодильні цілющі рослини Жар-птиці, робить безсмертним рід, родовід, етнос, народ, націю серед страхітливих катаклізмів історії, у смерчах, завихреннях міграцій та переселеннях народів, катаклізмів природи: суховіїв, градобоїв, повеней, сарани, моровиці тощо.

І пантеон богів зводить людина. Вона їх возвеличує

над світом і Всесвітом. Вона їх визнає і їм молиться. Вона духовно-ритуальний навчитель та поцінувач давніх традицій. Вона пильнує ритм життя та буття, ритуали (святощі) у їхньому місцевому та річному сонячному циклі. Це волхви. Волхви звертаються «безпосередньо» до богів особливою мовою. Вони замовляють Сонце, Вогонь та Воду. Вони знають могутні таємниці впливу на злі сили. Вони проклинають злі сили та звеличують добро. Волхви знають і пильнують дотримання наріжних каменів духовності етносу, зберігають та спадкоємно передають своїм верствам високий рівень знань з астрономії, медицини, математики, географії, будівництва, зокрема орієнтації житла та капищ, щоб вони дотикалися сонячного лику. Волхви ліси, ріки, озера, священні гаї, поля, вони автори нашого письма, «Влес книги», Аскольдового літопису. Врешті, календаря – як величезного науково-практичного та епохального винаходу людства. Волхви пильнують демографічні ситуації і на нашій землі, охороняють в язичницьких законах навколишній світ, природу речей, котрі оточують і серед яких вона живе, зростає, працює, набирається спадкоємно духовної величі та фахової досконалості і, пошанована нащадками, відходить у вічність. І навіть з вічності «приходить» вона до нащадків у переказах, щоб посприяти їхньому мирові, урожаєві, добробуту, щаслив долі.

Етнос як «сонячна субстанція» пошановує щонайбільше сонячні свята: Свічки, Калити, Коляди, Колодія, Великодня, Зелені свята, Івана Купайла. Календарна обрядовість не лише розробила на основі тривалих фенологічних спостережень термініпочаткутазакінченняпольовихробітчивзагаліскладну господарську діяльність, а й створила барвистий духовно-ужитковий світ. Світ культури, мистецтва, театралізованих групових дійств, танків, окремих сольних змагань та

численних хорів; засобів образотворчого мистецтва: гончарне мистецтво, кахлі, рушники, серветки, скатертини, вишивані сорочки, свитки, щоденний та святковий одяг. Доведення реманенту дуже часто до мистецьких речей та взірців: ярма, дуги, хомути, вози, кінська зброя, а також скрині, ліжка, верстати для ткацтва, столи, стільці, ложки, цеберки, лави, зруби та дашки над криницями, ворота тощо. І все це тому, що людина почувала себе суголосною з природою та богами. Над нею не тяжіло незграбне ярмо моноідеології та суцільних заборон. Вона бог і володар, повелитель і господар природи. Їй підвладне Небо, Земля, Вода та Вогонь. Вона дуже багато спроможна зробити руками, серцем та душею, розумом та переконаннями. Що не в змозі сама, то перекладає на рамена громаді. Що не в змозі і громада фізичними силами, те «ухвалює і підіймає» словом, замовляннями, навіюваннями, чарами рослин та оберегів, магічними впливами. Вона центр світу і Всесвіту, внук бога Сонця, Даждьбога. Вона творить календарні пісні сонячного циклу і зачаровує ними весь світ.

Коли тепер європейським етносам за новітніми технологіями та конструкціями вже дуже часто нема чого показати своєрідного, давнього та неповторного, то в нашій скарбниці всього вдосталь. Щоб послухати і подивуватись і самим, і «заморським експертам» з гармонії голосоведення та хореографії, яких не зустрінеш ніде у світі. І світом пречудових казок та веселкою барв на кахлях, рушниках, дереві життя. Помилуватися отими всюдисущими голубочками, які, пірнаючи на дно моря, виносять з нього лише два камінці. Але які?! Синій камінець – синє небо, Жовтий камінець – жовта земля. Ось з цієї колядки нам годиться започаткувати ознаки національної блакитно-жовтої символіки, якій, певно, виповнилось добрих п'ять-шість тисяч років. А деякі наші депутати-невігласи вважають до цього часу національну

символіку «націоналістичною».

Отже, українська язичницька культура чи цивілізація - це езотеричні (глибинні) пласти мудрості, філософії, вірувань, культури як землеробської, так і духовної. Ця культура феноменальна й унікальна. що глибше проникаєш до її таємниць, то більше зустрічаєш на її золотих (знову ж таки сонячних скрижальях) такі несподіванки, яких не може витворити пересічна особистість. Лише народ, наділений особливими талантами, фантазією, геніальним розумом, здатний на такі звершення.

І яким же треба стати невігласом і катом (духовним і фізичним), щоб зруйнувати зведений собою пантеон богів, кинути їх до Дніпра. А людей зігнати до юрбиська, гвалтовно «охрестити», позбавивши їхньої власної та своєрідної тисячолітньої духовності. Та це був лише початок. Далі почалося фізичне знищення волхвів. В особі цієї верстви нищилась історія, спадкоємні науки життя та буття, піддавалась безжалісній руйнації предвіковічна еко-етносистема. І якими ж треба стати безбатченками та рабами, щоб руйнівника возвеличити «рівноапостольним», поставити йому храм і пам'ятник над Дніпром з експансивним юдейським хрестом-розп'яттям.

Але ж ми також християни, лише не юдейського стибу. І наш язичницький рівнораменний хрест іде не від мук, випробувань та розп'ять (хоч нас розпинають і досі), а від «рівнораменної» чотирипелюсткової квітки перстачукалгану, що зацвітає з травня по жовтень на численних луках України. Філософське тлумачення цієї Символи впливає з життя-буття праукраїнців. Наш прапрапращур в горі і в радощах спрямовував свій погляд на небо, до Сонця, замовляв і хрестився йому. Клав трьома пальцями вертикальну і горизонтальну лінії на своє тіло. Вертикальна

лінія від чола до середини живота означає спрямування концентрованих гадок напруженого розуму людини до всесвітнього космічного розуму, єднання цього космічного розуму з внутрішнім загадковим світом цієї ж людини. А горизонтальна лінія від правого до лівого плечових суглобів означає закодований зв'язок всесвітнього розуму з інтелектом людини та її складючим внутрішнім світом на святій землі з її мірадами загадкових таємниць.

Церква не зупинилась на фізичному нищенні волхвів.

Російська православна церква ще 1680 року піддала анафемі українську мову і благословляла царські заборони її 1720, 1786, 1826, 1828, 1863, 1876, 1914. Це ж вона, православна церква, експансивно проникала до всіх наших язичницьких свят, щоб деформувати та викорчовувати їх з свідомості людей «з середини», бо чорнолюди відмовляється від причастя. А там, «Де сопілки та гусли і пісні сатанивеві, там біси збираються».

«Ворожити чи зіллям що робити то гріх». Сон тлумачити і розказувати – «це гріх». Церква забороняє навіть вечорниці та парубоцькі зібрання, на яких панують класичні чесноти та стосунки між дівчатами, хлопцями, підтримується споконвічна духовна спорідненість та спадкозміність етнічних та звичаєвих уподобань. Церква свавільно перекреслює нашу історію, прадавній етнос, щоб остаточно викорчовувати з нашої душі предковичні корені та основи духовності. Купальські святощі - віддає Іоанну Хрестителю, колядки та щедрівки - Різду Христовому, чарівливі веснянки та гаївки – воскресінню Ісуса Христа, Водосвяття, Ордану єврейській річці Йордань.

Які ж святощі вона (церква) пропонує нам? Якщо оглянути православний календар на 1994 рік, то першим святом

(виділене червоним шрифтом) йде «Обрізання господнє». Далі згадуються імена Серафима Саровського, святого Филимона Московського, Феодосія Великого, Сави Сербського, Єрмила і Стратоника. Нас навіть спонукають до «Поклоніння кайданам апостола Петра» тощо. Всього за січень вісімнадцять знаменних відзнак-свят, які не промовляють жодним порухом душі до ментальної спадковості українця. До слова, ставлення до тіла у християнських догмах і в ментальності українців зовсім протилежні. Ті проповідують йому війну, нищення, катівство, українці пошановують, возвеличують, плакають тіло і душу, гуртуються, проклинають егоїзм та самотину. Славлять у піснях кохання, велич душі і тіла:

*Дай подивитись в ясні очі,
Стан твої обняти гнучкий дівочий,
Глянути в личко біле чудове,
На коси довгі, на чорні брови.*

І яким справжнім анахронізмом та дикунством виглядає для українця піднесене йому як святість «обрізання господнє».

На часі і наш народ змушений щиро зізнатися без вишуканих інтелегентних словосполучень:

*Зажурились українці,
Ні в кишені, ні в ширинці.*

Зовсім не смішно, а прикро і плачно. Тут відверто проступає прихований демографічний підтекст як примара четвертого реактора, вельми трагічний для нашого народу, як для здоров'я взагалі, так і для поповнення його новими поколіннями. Ну, а перше означення – це вже типове, більшовицьке. Бо українці, з огляду на свою спадкоємну працьовитість та господарську вправність, ніколи не ставали «аліметарними» жебраками. Це чисто соціалістична стихія як звичайна буденність дефіцитів та безгрошів'я.

ЗМІСТ

Іван БОКИЙ. Свіча знання і чарування.....	3
ЗАМОВЛЯННЯ СОНЦЯ І НАШИХ ДУШ.....	7
ЗАБУТІ СВЯТОЩІ СІЧНЯ.....	18
Рецепти січневих узварів.....	28
Драгли.....	38
«Жива» вода.....	65
Вода «безсмертя» Жар-Птиці.....	69
Засоби Жар-Птиці для лікування ран.....	91
Фітобальнеозасоби для лікування шкірних недуг.....	99
Фітобальнеозасоби при нервових недугах.....	103
Вагітні.....	108
Засоби при кровотечах вагітних та породіль.....	109
Блювота вагітних.....	112
Загрозливі ускладнення вагітності.....	114
ЩЕДРОТИ КОЛОДІЯ.....	119
Замовляння Колодія.....	122
ВЕЛИКОДНІ УРОЧИСТОСТІ.....	131
Окремі рецепти з застосуванням кори різних видів верб....	133

Купелі у Чистий Четвер під зорями ясними.....	143
Великодні узвари.....	149
Пошанування красуні.....	155
Зелене диво.....	157
Захворювання шкіри.....	161
Захворювання серцево-судинної системи.....	166
Захворювання сечостатевого органів.....	168

ПОЛІФОНІЧНІ ЧАРИ КУПАЛЬСЬКОГО

ДИВОСВІТУ	176
Замовляння тіла.....	183
Рецепти Жар-Птиці.....	184
Живильні «чари» Жар-Птиці.....	186
«Переліт-трава».....	189

СВІЧЕЧКА – ОСІННЄ СОНЦЕ.....

198

ГРУДНЕВІ ДАРУНКИ КАЛИТИ.....

223

Дівоче замовляння долі.....

225

Священний напій праукраїнців.....

228

КОЗАЦЬКІ НАПОЇ ЛІКУВАЛЬНОГО

ПРИЗНАЧЕННЯ.....

234

ДІВИЧ-ГОРА (розгадка священних таємниць).....	240
З ВОГНЮ І ЗЕМЛІ, З СЕРЦЯ І ДУШІ	
(тексти замовлянь).....	248
ПІСЛЯМОВА З ОКРЕМИМИ ПОВТОРАМИ ТА	
КОРОТКИМИ ВИСНОВКАМИ.....	313
ВИСНОВКИ.....	324
Список літератури.....	327

НАУКОВО-ПОПУЛЯРЕ ВИДАННЯ

Євген Степанович ТОВСТУХА

ЛІКУВАЛЬНА МАГІЯ УКРАЇНЦІВ

Підписано до друку 09.10.2022 р. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 19,65. Тираж 300 прим.

Видавництво «ЛІТЕРА»
04176 м. Київ,
вул. Електриків, 23-а

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 2471 від 02.04.2006.

Рекомендована література

Українська символіка

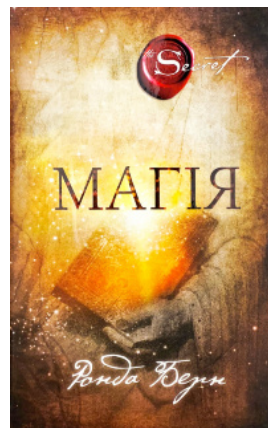
Дохристиянські вірування українського народу

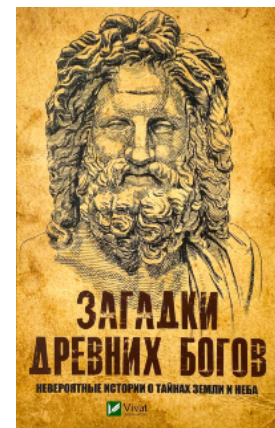
Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення

Green Witch.
Універсальний довідник із природної магії рослин, ефірних олій та мінералів

Магія

Загадки древних богів
Невероятные истории о тайнах земли и неба

Перейти до категорії
Магія и окультизм

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ